

DE GEOMETRISKE HAVER, HERNING KOMMUNE

FREDNING AF DE GEOMETRISKE HAVER

AFGØRELSE

Kulturstyrelsen har besluttet at frede det selvstændige landskabsarkitektoniske værk "De Geometriske Haver" (1945 af landskabsarkitekt C. Th. Sørensen, anlagt 1983) samt den ovale skovlysning med tilhørende egeskovsbryn på matr.nr. 4aø, Birk By, Gjellerup, Birk Centerpark 311, Herning Kommune.

Beslutningen er truffet efter § 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

BAGGRUND

Kulturstyrelsen underrettede Dem i brev af 20. november 2013 om, at Det Særlige Bygningssyn har indstillet De Geometriske Haver til fredning. Samtidig igangsatte styrelsen en høring herom. Kulturstyrelsen har modtaget følgende bemærkninger hertil:

I brev af 8. april 2014 skriver Herning Kommune, at kommunen "støtter og anbefaler Kulturstyrelsens forslag til fredning af De Geometriske Haver på vilkår af at følgende bemærkninger indarbejdes i fredningen:..." Herning Kommune oplister derefter fire punkter:

- Mulighed for, at der på et tidspunkt kan etableres en vandhave med en vandflade på 12 m i diameter, jf. C. Th. Sørensens oprindelige projekt
- Diskret etablering af strøm- og vandforsyningsanlæg til det evt. kommende vandbassin samt til lejlighedsvis koncerter og arrangementer
- Opretholdelse af den eksisterende stilleplads for området driftsmedarbejdere
- Uændret drift af hækanlægget og omgivelserne med én årlig klipning, græsklipning og udynding.

Herning Kommune ønsker endvidere oplyst, om anlæg til fremføring af el og vand kan etableres i løbet af foråret eller sommeren 2014.

Dansk Landskabsarkitektforening tilslutter sig i mail af 25. april 2014 forslaget om fredning af De Geometriske Haver, "men vil samtidig gøre opmærksom på, at fredningsbestemmelserne ikke må forhindre en varieret anvendelse af området i fremtiden.... Som De Geometriske Haver står nu, udvokset og frodig i sin fulde styrke og med hele sin kunstneriske integritet, er det fristende at tænke sig den fredet alene som denne store skulptur. Men faren er, at den funktionalistiske oprindelse og den sociale forankring tabes. Begge dele var grundlæggende begreber for C. Th. Sørensen også i dette projekt. ... Det er nærliggende at lade den [haven] danne rum for midlertidige begivenheder som koncerter, udstillinger, artister, forårsløg og barneleg mm., så den på den måde bliver et kendt og elsket sted. ... Det forekommer væsentligt, at fredningskendelsen tilgodeser disse muligheder."

Kulturstyrelsen har følgende kommentarer hertil:

Kulturstyrelsen noterer sig, at både Herning Kommune og Dansk Landskabsarkitektforening støtter en fredning af De Geometriske Haver. Styrelsen skal samtidig gøre opmærksom på, at bygningsfredningsloven ikke giver mulighed for at knytte betingelser til en fredning.

En bygningsfredning indebærer en umiddelbar sikring af de nuværende forhold, men den udelukker ikke fremtidige ændringer, når blot der tages hensyn til formålet med fredningen og de bærende fredningsværdier. Sådanne ændringer skal forinden godkendes af Kulturstyrelsen. Desuden har Kulturstyrelsen kun indflydelse på, hvad en fredet bygning eller et fredet landskabsarkitektonisk værk anvendes til, såfremt anvendelsen kræver fysiske ændringer af bygningen/værket.

Kulturstyrelsen er bekendt med, at der i C. Th. Sørensens oprindelige plan indgik et vandbassin i cirklen. For at Kulturstyrelsen kan tage stilling til forslaget om at etablere et vandbassin, kræves der imidlertid et konkret projekt. Formentlig vil styrelsen i givet fald vælge at indhente en udtalelse herom fra Det Særlige Bygningssyn, hvoraf et af medlemmerne er indstillet af Danske Landskabsarkitekter.

Etablering af strøm- og vandforsyningsanlæg i De Geometriske Haver kræver ligeledes, at der indsendes en konkret ansøgning til

Kulturstyrelsen. På nuværende tidspunkt kan styrelsen ikke se at have modtaget en sådan ansøgning.

Kulturstyrelsen har ingen myndighed til at kræve den eksisterende stilleplads fjernet eller flyttet.

Almindelig vedligeholdelse af en fredet bygning eller et fredet landskabsarkitektonisk værk kræver ikke Kulturstyrelsens tilladelse. Styrelsen kender til deklarationen, der er tinglyst på ejendommen, og har ingen bemærkninger til dens retningslinjer for anlæggets pleje.

BEGRUNDELSE

Kulturstyrelsen finder, at det selvstændige landskabsarkitektoniske værk "De Geometriske Haver", oprindeligt kaldet "De musikalske haver" (1945 af landskabsarkitekt C. Th. Sørensen, anlagt 1983) samt den ovale skovlysning med tilhørende egeskovsbryn på matr.nr. 4aø, Birk By, Gjellerup, Birk Centerpark 311, Herning Kommune, har de fremragende arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning af et værk yngre end 50 år.

FORMÅL

Formålet med fredningen af De Geometriske Haver er at sikre opretholdelsen og videreførelsen af et enestående eksempel på modernismens havekunst.

MILJØMÆSSIG VÆRDI (OMGIVELSER)

Birkområdet er et unikt eksempel på et produktions- og institutionsområde fra begyndelsen af 1960'erne. Hele udbygningsplanen, der er projekteret af C. Th. Sørensen, har en klar overordnet struktur, der forener bebyggelsesplanen, arkitekturen, landskabet og billedkunsten i et samlet greb. "De Geometriske Haver" indgår i dag som et skulpturelt element sammen med Angligården, Carl-Henning Pedersens Museum, "Den runde skulpturpark", Kunstmuseet HEART og Ingvar Cronhammers "Elia" i ét stort samlet anlæg.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Kulturhistorisk repræsenterer det samlede Birkområde en unik arkitektonisk planlægning, der er helt speciel og karakteristisk for modernismens grundlæggende idéer. Området er et moderne hovedeksempel på forbindelsen mellem fabrikant, arkitekt og kunstner og et udtryk for velfærdssamfundets manifestation i den industrielle produktion.

De Geometriske Haver er i sig selv et enestående monument over modernismens arkitektur og havekunst.

ARKITEKTONISK VÆRDI

Arkitektonisk repræsenterer værket en enkel symbiose af modernismens grundlæggende idéer og bliver dermed et ikon for en æra, der strakte sig fra begyndelsen til slutningen af det 20. århundrede.

BÆRENDE FREDNINGSVÆRDI

De bærende fredningsværdier knytter sig til hele anlæggets geometriske hovedform samt til træarten avnbøg, som værket er opført i.

ANBEFALINGER

Kulturstyrelsen anbefaler, at anlægget vedligeholdes som hidtil. Når det på et tidspunkt bliver nødvendigt at udskifte hækplanter, anbefales det, at det sker samtidigt, således at anlægget siden hen igen kan fremstå i sin originale form.

KLAGEVEJLEDNING

De kan klage over Kulturstyrelsens beslutning til kulturministeren. Klagefristen er 4 uger fra den dag, De har modtaget dette brev.

Klagen skal sendes til Kulturstyrelsen, der sender klagen videre til kulturministeren sammen med sagens øvrige materiale.

KONSEKVENSER

En fredning betyder bl.a., at De skal søge Kulturstyrelsen om en tilladelse, hvis De vil foretage bygningsarbejder eller lignende, der rækker ud over almindelig vedligeholdelse.

Dette følger af § 10 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

Undtaget herfra er visse typer af bygningsarbejder, som kan iværksættes på grundlag af skriftlig underretning, jf. § 10, stk. 5, i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger. Reglerne herfor fremgår af bekendtgørelse nr. 159 af 5. februar 2013 om iværksættelse af

bygningsarbejder på fredede bygninger på grundlag af skriftlig underretning.

OFFENTLIG BEKENDTGØRELSE OG TINGLYSNING

Kulturstyrelsen vil foretage offentlig bekendtgørelse af beslutningen på sin hjemmeside, www.kulturstyrelsen.dk, og tinglyse fredningen. De vil modtage en kopi af tinglysningen, når den foreligger.

Bygningsfredningen skal respekteres af ejendommens ejer, brugere og andre indehavere af rettigheder over ejendommen, uanset hvornår rettigheden er opnået.

Dette følger af § 7, stk. 3 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

17. juni 2014